

בפתחו של הגיליון השישי

בחודשים האחרונים חזר לכותרות הסכסוך הישראלי-פלסטיני בעקבות המשא ומתן שהתנהל לאחרונה בהובלתו של מזכיר המדינה האמריקני, ג'ון קרי. הוויכוח בחברה הישראלית על הנוסחה של שתי מדינות לשני עמים הופך לנושא מרכזי לאחר תקופה ארוכה שבה נדמה היה כי הוא אינו רלוונטי עוד. הגיליון שלפניכם, השישי בגיליונות כתב העת **ישראלים**, עוסק במידה רבה בסוגיה זו. הריאיון שבראש הגיליון, המדור 'מן הארכיון' וחלק מהמאמרים שבו מציגים כמה תפיסות עולם וגישות להבנת הסכסוך הישראלי-פלסטיני ולהתמודדות עמו ועם תופעות הקשורות בו.

בראשיתו של הגיליון מובא ריאיון עם חברת הכנסת לשעבר, גב' גאולה כהן. בצעירותה היתה כהן חברה במחתרת הלח"י ושימשה קריינית בתחנת הרדיו המחתרנית 'קול ציון המשתחררת'. לאחר קום המדינה כתבה בעיתונות היומית, ומאוחר יותר, מ-1974 ועד 1992, כיהנה כחברת כנסת (תחילה מטעם הליכוד ולאחר מכן מטעם התחייה). במהלך כהונתה בכנסת ומחוץ לה פעלה רבות למען התיישבות יהודית ביהודה, בשומרון ובחבל עזה. גישתה הנצית לא קהתה עם השנים, כפי שהיא עצמה מציינת בתחילת הריאיון. מסיבה זו דמותה משמשת כיום אחד מסמלי הימין האידאולוגי בישראל, ומשום כך עדותה היא מקור ראשון מעניין במיוחד להבנת הימין הישראלי אז והיום.

במדור 'מן הארכיון' נחשפים כאן לראשונה שלושה מסמכים בגרסתם המלאה בשפה העברית – רעיונות נשיא ארה"ב ביל קלינטון מסוף שנת 2000, שנקראו לימים 'מתווה קלינטון'. התגובה הרשמית של ישראל והתגובה הרשמית של הפלסטינים למתווה. הצעות אלו היו למעשה ניסיון אמריקני חריג ובלט במיוחד להחזיר את הצדדים לשולחן המשא ומתן ולהשיג הסכם קבע שעיקרו שתי מדינות לשני עמים. מתווה קלינטון נחשב לציון דרך משמעותי לקראת אפשרות של פתרון עתידי, והוא משמש את השיח על הסכסוך הישראלי-פלסטיני עד היום. מסיבה זו יש ערך רב לחשיפת העמדות של שני הצדדים בנקודת הזמן ההיא, כפי שנעשה במדור שלפניכם. החיפוש אחר פתרון לסכסוך הישראלי-ערבי העלה דגמים שונים של משטרים ואפשרויות. אחת מהם היא מדינה דו־לאומית. המאמר הראשון בגיליון זה עוסק

באפשרות זו כפי שזו באה לידי ביטוי בתפיסתו המדינית של פרופ' יהודה לייב מאגנס, שהיה רב רפורמי, ציוני ונשיאה הראשון של האוניברסיטה העברית בירושלים. המאמר עוסק בעדותו של מאגנס לפני הוועדה האנגלו-אמריקנית לענייני ארץ ישראל, שבה השתתפו נציגים בריטים ואמריקנים בראשית 1946 בניסיון משותף של שתי המדינות להגיע להכרעה בדבר ההסדר המדיני-שלטוני הרצוי בארץ ישראל. מאגנס הציע בעדותו לפני הוועדה להקים בארץ ישראל ישות מדינית דו-לאומית, ערבית-יהודית, ובמאמר זה נבחנת ההשפעה של עדות זו על מסקנותיה.

לסכסוך הישראלי-פלסטיני ישנם ביטויים גם בשדה האמנות המקומי. המאמר השני מציג באופן ביקורתי את תולדות תפיסת החורבה בשירה, בסיפורת ובאמנות הישראלית ומציע תפיסה חלופית על ידי הצגת שתי יצירות עכשוויות של אמנים ישראלים ממוצא פלסטיני – דור גז וחנא פרח. המאמר מבקש להראות כי ייצוגי החורבה בתרבות הישראלית נוטים לרוב לאוריינטליזם ולרומנטיקה, ובכך מייצרים ומשמרים אותה כחורבה למען אינטרסים פוליטיים, לאומיים וכלכליים. לעומת זאת, יצירותיהם של גז ופרח עושים שימוש בחורבה להאיר באופן ביקורתי את הצד הפוליטי של ייצוגה.

המאמר החמישי, הראשון המתפרסם ב**ישראלים** בשפה האנגלית, דן בסוגיית הסרבנות המצפונית בהקשר של הגיוס לצה"ל ובאופן שבו מדינת ישראל מתמודדת אתה. לכאורה היה אפשר לצפות כי המדינה תגלה נחישות רבה בבואה להעניש את הסרבנים, אולם המאמר מראה כי בפועל המדינה מגלה יחס דו-משמעי כלפי סוג זה של סרבנות, ולדעת המחבר יש בכך כדי להעיד על אינטרסים נוספים של המדינה מלבד הענשת מפירי החוק. המאמר יעמוד על מקצתם.

בשני מאמרים נוספים המתפרסמים בגיליון זה, המאמרים השלישי והרביעי, מוסט המבט מהסכסוך הישראלי-פלסטיני אל פנים החברה הישראלית, להשפעותיה של ההגירה על החברה הישראלית ועל העולים עצמם. המאמר השלישי בוחן את השפעתם של גלי העלייה הגדולים על תחרויות מלכות היופי בישראל. לפי ממצאי המאמר, העלייה מארצות ערב כמעט ולא באה לידי ביטוי בתחרויות היופי בשנות החמישים והשישים. לעומת זאת בתחרויות שהתקיימו בשנות התשעים היה ייצוג רחב של העלייה מברית המועצות לשעבר שבאה בתחילת שנות התשעים. לצדה אפשר להבחין בעלייה בייצוג הנשים, הבנות והנכדות של העולים מארצות ערב בשנות החמישים והשישים. המאמר דן בממצאים הללו בהנחה ששינויים אלו משקפים את השינויים שחלו בחברה הישראלית לאורך השנים.

במאמר הרביעי נבחנות התמורות שחלו בתרבות האוכל של יוצאי אתיופיה לאחר עלייתם לישראל. לצורך כך המאמר עוסק במאפיינים העיקריים של תרבות האוכל של 'ביתא ישראל' בארץ מוצאם, בניסיון לבחון כיצד הם הבנו את זהותם

באמצעות פרקטיקות אכילה שונות וכיצד תרבות המזון שיקפה את תפיסת עולמם החברתית-קהילתית. לבסוף דן המאמר בשאלה כיצד הושפעה תרבות האוכל של יוצאי אתיופיה מהמעבר לישראל ומהן ההשלכות החברתיות, התרבותיות והמגדריות הנובעות כתוצאה מתמורות אלו.

גם הפעם סוגר את הגיליון המדור 'ממדף התואר השלישי', ובו כמה תקצירים של מחקרי תואר שלישי הקשורים לתחום העניין של כתב העת. חברי מערכת כתב העת מאמינים כי התקצירים יהיו לעזר לתלמידי מחקר ולחוקרים ותיקים כאחד, ויעוררו עניין בקרב קהל הקוראים הרחב.

המאמר שמתפרסם בגיליון הנוכחי בשפה האנגלית הוא בבחינת סנונית ראשונה. אנו שואפים כי גם בגיליונות הבאים מקצת המאמרים יהיו באנגלית, מתוך רצון לפתוח בדרך זו את שערי כתב העת לקהל קוראים רחב יותר, ובכללם תלמידי המחקר הדוברים אנגלית בחו"ל, העוסקים בלימודי מדינת ישראל והציונות.

לסיום ברצוננו להודות לתלמידי המחקר ששלחו אלינו את מאמריהם. שערי של כתב העת ממשיכים להיות פתוחים לפני תלמידי מחקר מכל המוסדות האקדמיים בארץ, ומעתה גם לפני תלמידי מחקר בחו"ל, הקשורים לתחום העניין של כתב העת, להצעת מאמרים לגיליונות הבאים של **ישראלים** על פי ההנחיות להגשת מאמרים המובאות באתר: www.bgu.ac.il/israelis.

מערכת ישראלים